

Rwanda 2011

De reisgenoten: Jeanine, Monique, Gib, chauffeur Jean, Marie- Jeanne, Leo en Ugo

1 oktober 2011 Vlucht SN 465 bracht ons naar Kigali, de hoofdstad van 'Land of a Thousand Hills'.

Na een heel rustige zonovergoten vliegreis worden we 6367 km verder verwelkomd door de familie van Leo en Marie-Jeanne en enkele mensen van het weeshuis Gisimba Memorial Association (G.M.A.). Hier maken we ook kennis met Jean, onze chauffeur voor de volgende drie weken. Een voordeel van de dagvlucht is dat je dag-nacht ritme ongewijzigd blijft en je dus van een goede nachtrust geniet.

Om 6 u 's morgens is het licht en een uurtje later leeft de stad al volop. Kigali bestaat uit een verzameling heuvels volgebouwd met vierkante huisjes omgeven met wat groen. Het centrum heeft grote brede banen van asfalt en hier en daar zie je torenhoge blinkende buildings die je in Oman of Bahrein zou verwachten. Heel indrukwekkend en zelfs mooi zijn de vele bouwwerven met stellingen opgetrokken uit bamboe. Kigali heeft de drukte van een grootstad, druk verkeer, files, hoogbouw anderzijds ook het uitzicht van een dorp, zelfs krottenwijken. Er is een enorme tegenstelling: superrijk en straatarm.

De meeste straten zijn van aarde met gebouwen, meestal twee verdiepen met onderaan winkels en nog winkels. In de winkelstraten heerst een gezellige drukte en ook hier is een parking plaats vinden een hele opgave. Wat wel opvalt is dat alles stoffig is maar er slingert geen afval.

Jean brengt ons naar een wisselkantoor. Zoals overal zijn de straten gevuld met mensen die je wat willen verkopen. In een klein obscuur bureautje 'wisselkantoor' genaamd worden onze euro's gewisseld in stapels bepotelde Rwandese bankbiljetten en dan verpakt in bruine papieren zakken, want veel te veel voor onze heuptasjes. Kaartjes vinden om naar vrienden en kleinkindjes te sturen was een hele opgave. Na het schrijven ervan rijdt Jean ons naar het postgebouw... en wij stonden voor een lege vlakte. 'La poste a disparue' zei Jean. Hij belde een vriend om te weten naar waar de post overgebracht was. Zo verandert er continu van alles in het kader van de modernisering.

Moto-taxi, voor een vlugge verplaatsing. Zij slalommen gezwind tussen de mini busjes en dikke 4X wheels. Een goedkoop en veel gebruikt vervoermiddel. Moderne verkeerslichten geven aan hoeveel tijd je nog rest om over te steken of hoelang je moet wachten. Opvallend zijn wel de vele gewapende militairen, op straathoeken, bij hotels, bij banken enz.

In de moslimwijk Nyamirambo bevind zich het weeshuis G.M.A, waar wij verwacht worden. De directeur, de mamans, de jongetjes en meisjes heten ons hartelijk welkom. Allemaal zijn ze op hun paasbest gekleed want het is groot feest. 'Marie-Jeanne' komt op bezoek en dat is heel speciaal. We krijgen een rondleiding langs een kleuterklasje, de bieb en het naaiatelier. In de feestzaal wachten de kindjes en medewerkers geduldig op onze komst.

Na enkele toespraken in het Kinyarwanda, een drankje, mooie sierlijke traditionele dansjes gebracht door meisjes en jongens mochten we van een ongelooflijk lekker middagmaal genieten. Een overvol bord voor iedereen klein en groot, dat soms nog werd uitgelikt. Deze smulpartij werd hen aangeboden door de vriendenkring en de sponsors.

Het '**moment suprême**' van ons bezoek aan het weeshuis was de uitdeling van cadeautjes. Eén pakje op naam per kind: een rugzak, een pennenzak, een jokari, ping-pong paletten, tennis-rackets, sportzakken... noem maar op. Alles wordt met gretig lachende oogjes aangenomen, bekeken en vergeleken.

Als afsluiting van deze speciale belevenis begint het hard te regenen. Het kleine regenseizoen is begonnen, maar zo klein was het ook weer niet. We mochten genieten van twee dagen en nachten onophoudelijke regen.

We bezoeken het Kigali Memorial Centre gelegen in de wijk Gisozi. Deze herdenkingsplaats werd in 2004 geopend op de 10de verjaardag van de genocide. Toen werden er meer dan 1 miljoen Tutsi maar ook gematigde Hutu's vermoord in 100 dagen tijd. Dit is de begraafplaats maar eveneens een plaats waar overlevenden komen rouwen.

In de tuin, heel respectvol aangelegd zijn er 8 massa graven met resten van de 250.000 slachtoffers uit Kigali en omgeving. Ook vandaag nog worden er lijken gevonden en hier bijgezet. Er is ook een tuin aan vermoorde kinderen gewijd en een meditatie-gedeelte.

In het gebouw krijgt men een overzicht van de koloniale geschiedenis van Rwanda vóór en na de genocide. Honderden foto's, video's en getuigenissen doen je versteld staan hoe gruwelijk mensen met elkaar kunnen zijn. Grote foto's tonen spelende en slapende kinderen met daar onder hun laatste woordjes of hoe ze zijn omgekomen, alles heel diep droevig. In een andere afdeling krijgen wij een overzicht van de verschillende genocides die wereldwijd plaatsvonden.

Een weldoend drankje op het 'rustige' terras – naast een luidruchtige generator – leerde ons dat je de tafel niet mag verlaten want stoel leeg is drankje weg. En dat ondervond Monique.

Camp Kigali. In dit gebouw waarvan de gevel doorzeefd is met vele kogels hangt een koude triestige sfeer.

Nog zoiets onbegrijpelijks. Hier in de kazerne werden tien jonge Belgische para's in een hoek van een kleine ruimte bijeengebracht en afgeslacht.

Ter nagedachtenis tien stenen zuilen, één per slachtoffer. In elke zuil horizontale inkepingen, één per leeftijd.

Op dinsdag 4 oktober verlaten we Kigali richting Butare. Eens over de brug van de Nyabarongo wordt het landschap steeds groener en op de omliggende heuvels is er veel nieuwbouw.

Onderweg zien we zwaar beladenfietsen, het transportmiddel bij uitstek buiten de stad. Alles wordt op de fiets geladen: zakken aardappelen, wortelen, theebladeren, lange stokken suikerriet... en natuurlijk ook vrouw en kind. Soms duwen twee mannen een zwaarbeladen fiets met veel moeite de berg op. Andere fietsers vinden het makkelijker een vrachtwagen achteraan vast te nemen en zich te laten meetrokken. Bergaf gooien ze alle remmen los en in volle vaart naar beneden.

De leiders van dit land zien de fiets niet graag. Veel te gevaarlijk. Maar hoe kunnen de bewoners van de heuvels dan hun waar op de markt gaan aanbieden (verkopen) of met hun aankopen naar huis gaan?

We rijden via de hoofdweg naar Nyanza, de hoofdstad van het oude Rwanda. Vroeger het hart van Rwanda en de zetel van de Mwami.

Naast het paleis van Mwami Rudahigwa Mutara III -van 1931 tot 1959 koning van het toenmalige Belgische mandaatgebied Rwanda- werd het oude traditionele paleis en ook andere hutten, nauwkeurig heropgebouwd. De vorstin-moeder, de Umwamikazi had een zeer grote invloed en macht die soms reëler was dan die van de Mwami zelf. We bezoeken de hutten die volgens de oude technieken werden gereconstrueerd, zien het enorme bed en enkele gebruiksvoorwerpen. De gids vertelt ons over de tradities, koninklijke intriges en de grote rijkdom maar ook dat de Mwami met harde hand heerste.

Ook president Kagame regeert met strakke hand en de bevolking schijnt dit te aanvaarden.

Butare, de vroegere administratieve hoofdstad van Rwanda, Astrida door de Belgen genoemd ter ere van Koningin Astrid. Nu is het de tweede stad en het culturele en intellectueel hart van Rwanda. Vandaag een universiteitsstad. Een must in Butare is een bezoek aan het Nationaal Museum.

Dit museum, geopend in 1988 is een gift van Koning Boudewijn aan Rwanda. Het gebouw is een ontwerp van landgenoot architect etnoloog Lode Van Pee. In zeven ruime zalen krijgen wij een duidelijk overzicht van de zeden en gewoontes van de pre- koloniale tijd tot op heden. Een mooie collectie van oude gebruiksvoorwerpen, traditionele bouwstijlen en verschillende sporttakken. Dit alles heel overzichtelijk en verzorgd. Het doet mij denken aan het Afrikamuseum in Tervuren, maar dan in een jongere moderne vorm.

Rwanda's National Ballet, de Intore Dansers gaven een mooie, aandoenlijke dansvoorstelling ten beste, kippenvelmoment.

Het is een eeuwenoude traditie van ver vóór de komst van de Europeanen. Heel jong werden de dansers uitgekozen en zij kregen een speciale opleiding in choreografie en dans om aan het koninklijk hof op te treden. Intore betekent 'beste'. Alleen de beste dansers worden geselecteerd.

Ongeveer 1 uur hebben we mogen genieten van dit prachtig schouwspel. Eens de dans en muziek afgelopen, trekken de dansers hun dagelijkse plunjes weer aan en weg is de magie van de Intore dansers. En als afsluiter weer een stevige regenbui.

Overall in Rwanda wordt men met de gruwelen van 1994 geconfronteerd, ook zo te Gikongoro.

Hier in het memoriaal van Murambi werden toen door de prefect, met de steun van kerkelijke autoriteiten 40.000 a 60.000 mensen bijeengebracht in een in aanbouw zijnde schoolgebouw boven op de heuvel. De mensen dachten bescherming te krijgen maar het werd een verschrikkelijke slachtpartij aangericht door de Interahamwe (extremistische Hutu-militie). In een nieuw gebouw is ook hier een hele overzichtstentoonstelling van Rwanda, vóór en na de genocide. Een jonge gids heeft ons hier uren rondgeleid. In meerdere lokalen liggen op lange houten tafels 1800 met kalk bestrooide skeletten van vrouwen, soms met hun baby in de arm, kinderen en mannen. Allen in de houding waarin ze gevonden werden. In juni 1994 kwamen de Franse militairen hier voor 'opération Turquoise' en boven op het massagraf speelden zij volleybal. Van respect gesproken.

Wij doorkruisen de vele koffie- en theeplantages en in de dalen zien wij de uitgestrekte grote rijstvelden. We zijn op weg naar Nyungwe Forest, het Rwandese regenwoud. Hier gaan wij een mooie wandeling maken. In Uwinka, op 2450 m hoogte is de ingang van het reservaat, we trekken onze wandelschoenen aan, betalen, de gids staat klaar om te vertrekken en het begint te regenen... harder en harder. En al dat moois dat we zouden te zien krijgen? De dieren zoeken beschutting, de paadjes worden enorm glibberig, enfin zelfs de gids raadde het ons af en wij kregen ons geld terug met de mededeling 'kom morgen terug'. Maar dat paste niet in onze planning, wij moesten verder naar Cyangugu, de geboorteplaats van Leo. Gelukkig dat we die wandeling niet konden maken want wat verder werd er aan de weg gewerkt wat een groot oponthoud betekende.

Verkeerslichten zijn er hier niet, zij worden vervangen door een persoon aan het begin en het eind van de werken. Zij zwaaien een rood en groen driehoekig vlaggetje op en neer. Wat 'knipperlicht' betekent. Wordt de groene vlag omhoog gestoken dan is doorrijden toegelaten en hopen maar dat de persoon aan de andere zijde zijn rode vlag toont.

Vanuit Cyangugu, de meest zuidelijke haven aan het Kivumeer hebben wij een prachtig zicht op Bukavu (DRC). De Rusizi rivier vormt hier de natuurlijke grens met Congo. Hier in Cyangugu logeren we in het Peace Guesthouse, prachtig gelegen tussen de bomen aan de oevers van Kivumeer. Gebouwd in 1998 door de Anglicaanse Kerk en volgens de toeristische reisgids lekker eten maar geen alcohol. Geen alcohol tot daar aan toe maar lekker eten ... daar kan Jeanine van meespreken. Haar mini-kippenbiljetje is waarschijnlijk van een 'berglopertje' van hoge leeftijd. Smakelijk.

Nu rijden we langs een nationale aarden weg naar Kibuye. Een piste met prachtige landschappen met theevelden, kleine dorpjes, katoenvelden en 'zichtjes' op het Kivumeer. Maar een piste betekent ook putten, bochten, nog diepere putten, enfin een totale massage voor de auto-zitters. Eventjes halte houden om te genieten van het landschap en in geen tijd verschijnen er kindjes en nog kindjes die allemaal heel tevreden zijn als ze een 'agacupa' krijgen met een stukje zeep, een bic of een ballon erin.

Een draad over de weg gespannen houdt ons tegen, de brug wordt heraangelegd. Dan maar omdraaien, een wegeltje wat verderop zal ons naar Kibuye brengen, hopen we. Dit lukt maar niet zonder enkele problemen en aan toeschouwers geen gebrek. Tweemaal vastrijden in diep slijk en een platte band er boven op. Uiteindelijk geraken we in Centre Bétanie, ook Anglicaans maar toch moderner en lekker eten. En natuurlijk een heel prachtig uitzicht over het Kivumeer. 's Morgens worden we met het gezang van de vissers gewekt.

Vandaag zaterdag 8 oktober gaan we varen naar het eiland Amahoro (vrede). Een rustig wandelingetje van hooguit een halfuurtje en je hebt het hele eiland gezien, inclusief twee koeien, één aap en een lieve hond. Hier genieten we van een middagmaal, gebakken tilapia of zambasa, met lekkere frietjes en verder wat rusten en van de zon genieten.

Iets verder ligt eiland Nyamunini waar een grote kolonie vleermuizen nestelen. Het profiel van dit eilandje van op enige afstand gezien lijkt op de steek van Napoleon en dus eiland Napoleon. Intussen is er wat wind opgestoken en het Kivumeer heeft nu piepkleine golfjes.

We rijden verder richting Gisenyi, onderweg doorkruisen we talrijke theeplantages. De piste die we volgen naast het Kivumeer toont ons het echte Afrika. Hier en daar kleine vierkante lemen of stenen huisjes, vrouwen en kinderen zwaar beladen lopen naast de weg en hebben toch de moed om naar ons te wuiven en te lachen. Elk huisje heeft een soort tuintje met sorgho, maniok, wat kippen, soms een geitje of zelfs een koe opgesloten in een soort stal gemaakt van takken. Bananenbomen moeten de bonen beschutten tegen de zon.

We hebben al veel over sorghobier gehoord en Ugo wilde dat wel eens proeven ... maar het is bij proeven gebleven. Wat wel in de smaak viel was de zelfgemaakte sorghowijn van onze chauffeur Jean. Dat drankje, van smaak iets van porto, iets van sherry, was heel lekker... Dank u Jean !

Schuddend en kronkelend zakken we langs een tamelijk smalle steile rode piste, bij regen weer heel glibberig Gisenyi binnen. Via de poort van Bralirwa, de grootste brouwerij van Afrika, rijden we de stad in. Hier logeren we ook aan de oever van het Kivumeer, het Yvke Beach Resort. We logeren in mooie hut-achtige gebouwen, het restaurant is een grote open ruimte met zicht op tuin en meer. Alles is verbonden met weggetjes en trappen in alle hoogtes. De heel mooie tuin geeft ons een echt vakantiegevoel.

Hier in Gisenyi woont Leo's schoonzus met haar kinderen, zij loodsen ons door de plaatselijk markt. Een gezellige drukte tussen de witte kool, bonen, bananen, mango's, papaja's. Dit alles ons aangeprezen door lachende vrouwen. Een beetje verder zitten schoenlappers, kleermakers, gsm-herstellers, fietsenmakers... In een hoek van de markt wordt het afval bijeen gebracht en hier zie je enkele kinderen in lompen, rommelen om toch iets eetbaars te vinden.

Dinsdag 11 oktober – gorilladay

Wat een rust stralen die dieren uit ! We zijn op de flank van de vulkaan Bisoke op 3,200 m hoogte bij de berggorillas: de Ntambara groep genoemd. Na 4 uren hard zwoegen, steeds hoger en hoger klimmend met de hulp van Jean-Claude en Jean-Bosco staan we plots oog in oog met deze prachtige dieren. Een familie van 11 waarvan 2 kleintjes, die lustig blijven voort ravotten. Bamboe op bamboe af zonder aandacht te schenken aan bezoekers. De indrukwekkende zilverrug (silverback) legt zich op nog geen 3 meter van ons neer en begint aan zijn middagdutje. De andere dieren eten wat bamboe of laten zich ontluisen..... en al dat geratel van de camera' s stoort hen niet in hun dagelijkse bezigheden. Gelukkig !

Bergafwaarts gaat wel iets vlugger maar is daarom niet makkelijker.

Beneden aangekomen lopen we tussen de aardappelvelden en velden vol pyrethrum, een natuurlijk insectendodend product dat enkel boven de 2000 m groeit.

We hadden goede hotels, zelfs heel goede. Eentje verdient echter onze speciale aandacht. Alle overnachtingen werden op voorhand door Leo aangeschreven, gereserveerd en bevestigd. Maar in het Centre St Jozeph in Kibungo hoorden we iets anders. De receptionist werkte daar nog maar één week en een reservatie van een maand eerder bestond voor hem niet. Wat nu? Jean bracht de oplossing. Iets verder hadden we 's morgens een 'pipi-stop' gehouden in een klein cafeetje wat achteraf een hotelletje bleek te zijn. Na wat overleg werden de kamers vlug-vlug klaargemaakt en deze plaats werd dan maar omgedoopt tot 'hotel Jean'. We wilden hier ook avondmalen en dankzij Jean is dat na veel gepalaver en geduldig vertaalwerk in orde gekomen. We kregen er rijst met kip. Verser kan niet, ze werden ter plekke geslacht.

Na een goede nachtrust en een sober ontbijt, de rekening. Ook dat heeft onze Jean helemaal in orde gemaakt want de dame in kwestie had blijkbaar problemen met rekenen.

We zijn op weg naar Jangwe Lodge in Shyogwe. We verlaten de asfaltbaan in Gitarama en via pistes rijden we van heuvel naar heuvel, van dorp naar dorp, van put naar put. Jean rijdt ons tot een bosje vol vleermuizen. Even in je handen klappen en honderden beestjes vliegen krijsend rondjes boven je hoofd.

Iets verder worden we door Lydie en Georges verwelkomd in hun 'nederig' stulpje. Prachtig gelegen en heel gezellig ingericht. Een heel weids uitzicht vanuit je luie zetel naast het zwembad geeft je zin om hier te blijven luieren en genieten met een goed boek.

Morgen bezoeken we de Batwa. Van een contrast gesproken. De Batwa zijn kleiner van gestalte en zij leven in kleine groepen, vroeger half sedentair als jagers maar meer en meer settelen zij zich. Nu zijn het pottenbakkers en bewerken de grond om zo te kunnen overleven. Zij verwelkomen ons al dansend en vertellen ons geen potten te kunnen bakken want het is plantseizoen en al hun tijd gaat daar naartoe. Zij hebben twee koeien gekocht met financiële hulp van het VKR. Wij geven hen een geschenkje en nemen afscheid van deze dankbare mensen.

De baan naar het Akagera natuurreservaat is een stoffige piste. Langs de weg zien we ook hier geregeld waterpompen. Kindjes met gele jerrycans zijn een veel gezien beeld.

We logeren in het Akagera Game Lodge, ooit eigendom van Sabena zoals o.a. het hotel Mille Collines in Kigali. De receptie en de linker vleugel van dit gebouw zijn nog in gebruik. De rechtervleugel is in verval en de bavianen hebben dat gedeelte in bezit genomen. Deze dieren amuseren zich door van alles te pikken, gangen in en uit te lopen en op deuren te kloppen op zoek naar wat lekkers. Het hotel heeft ook een 'baboon-watcher' om ze van de toeristen weg te houden.

In het reservaat zien wij al snel vele soorten dieren: kuddes zebra's en buffels, verschillende antilooftachtigen, impala's en velvet aapjes. Dit alles was een mooie start en we verheugden ons al op de olifanten en giraffen die wij zullen ontmoeten. De weg door het natuurpark die we op aanraden van de gids genomen hebben was zeer ruw en niet erg auto vriendelijk...maar dan had Jean slecht nieuws. De wagen maakte een vreemd geluid, de besturing was defect en verder rijden was te riskant. Dan maar rechtsomkeer maken. Dag olifant, dag giraf...

Bij het Ihemameer hebben we nog nijlpaarden en maraboes gezien. Vissers die hun vangst binnen haalden. Morgen zal de auto terug in orde zijn belooft Jean ons. Hij zal vanavond nog naar Kigali bellen om een mecanicien te laten komen, met de nodige wisselstukken. En ja, de volgende dag om 6 u 's morgens liggen er twee mannen onder ons busje. Wij wachten geduldig af.

10 u: de wielen zijn gemonteerd en wie komt van ons afscheid nemen? Een bavianenfamilie met twee baby's, vier vrouwtjes en de patron. Wij zijn allen vertederd naar die kleintjes aan het kijken en plots loopt één van de vrouwtjes met de mooie groene plastic tas van Jeanine weg... Veel geroep en Jean en de garagisten zetten de achtervolging in. De dief loopt het verlaten gebouw in en vanaf de tweede verdieping gooit die baviaan de zak naar beneden. Gelukkig zat er niets waardevols in. Leuk vond Jeanine het niet en wat jammer is niemand had de reflex foto's te nemen! Spijtig .

Zaza is de geboorteplaats van Jeanine. Dus een bezoekje waard. Van Kibongo naar Zaza is een veel groenere streek. Zaza zelf is één grote schoolgemeenschap. In 1906 werd hier het eerste schooltje gebouwd. De vader van Jean heeft hier nog op school gezeten. Al vlug verliet 'baby' Jeanine met mama haar geboorteplek voor andere oorden om later in Save terecht te komen. Hier werden vele honderden mulat-kindjes door de Witte Zusters opgevoed.

Vandaag, 50 jaar later hoopt Jeanine toch iets te herkennen maar er is zoveel veranderd, bijgebouwd of afgebroken. Enkel het ronde plantsoen bij de hoofdingang is voor haar herkenbaar maar toen groeiden er veel mooie bloemen en in de tuin achteraan stonden er ook sinaasappelbomen.

De vroegere binnentuin is verkleind met een muur met een deur. Achter die deur is er nu een jongensschool. Een lieve jonge dame had zoveel interesse in het verhaal van Jeanine dat zij ons allerlei hoekjes en kantjes van het domein en de gebouwen toonde, met de hoop dat zij iets zou herkennen. Maar tevergeefs, er werd teveel afgebroken en verbouwd. Al na enkele dagen na onze aankomst in Rwanda herinnerde Jeanine zich snel enkele woorden in het Kinyarwanda. Zij begon spontaan met iedereen te praten en dat vonden zij heel sympathiek.

Sinaasappels hebben we nergens gezien. Zoete ananas, kleine lekkere banaantjes, mango's, passievruchten, papajas, en nog meer lekkers. Maar suikerriet dat kwam steeds terug ter sprake en bij het afscheid op de luchthaven bracht Jean speciaal voor Jeanine suikerriet mee. Gelukkig waren de doeaniers hier niet te streng en kon alles mee als handbagage.

Op 20 oktober nemen wij afscheid van Monique, Marie-Jeanne en Leo. Zij blijven een weekje langer om nog allerlei te regelen in het weeshuis. Een nachtvlucht brengt ons terug naar het koude België.

© Gib Coenen

februari, 2012